

*Л. Г. Таланова,
кандидат педагогічних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри перекладу та мовознавства,
Міжнародний гуманітарний університет*

МОДЕЛЬ ОСОБИСТОСТІ ПЕРЕКЛАДАЧА ЯК ЗАСІБ ВИЗНАЧЕННЯ СТАТУСУ ПРОФЕСІЙНОГО СВІТОГЛЯДУ У СКЛАДІ ЙОГО БАЗОВИХ ХАРАКТЕРИСТИК

Вивчення робіт вітчизняних (В. Радул, О. Саннікова, В. Семиченко, С.Сисоєва, Р. Хмелюк та ін.) і зарубіжних (О. Іванова, Е. Климов, Н.Кузьміна, О. Смирнова, Г. Суходольський, В. Шадриков та ін.) авторів, що належать до загальної теорії і методології професійного становлення і розвитку особистості фахівця, дозволило встановити, що до кінця ХХ сторіччя намітилася досить стійка тенденція до розробки різного роду моделей фахівця, призначених для наочного й адекватного уявлення його майбутньої професійної діяльності й ефективної підготовки до неї. При цьому ми, поділяючи точку зору Г. Суходольського, дійшли висновку, що моделі особистості фахівця, незважаючи на їх різноманіття, у кінцевому підсумку правомірно розділити на два основних типи – «професіографічні» й «персонологічні», заснованих відповідно на настановах професіографічного і персонологічного підходів [5, с. 21].

При цьому було встановлено, що оскільки професіографічний підхід до побудови моделей фахівця використовується при створенні професіограм, що розробляються з метою визначити професійну придатність і провести професійний відбір, то для професіографічних моделей особистості характерний вибір базових властивостей, обумовлених системою вимог, що ставить професія до фахівця, а також певних здібностей, якими представник певної професії має володіти належним чином. На відміну від останнього, вибір базових властивостей фахівця в персонологічних моделях ґрунтується на уявленні персонологічного підходу про багатофакторну структуру особистості. Розглянемо дані особливості моделей фахівця більш докладно.

Так, за основу моделі фахівця, розроблювальної з позицій професіографічного підходу, як затверджує О. Смирнова, має бути взята модель його професійної діяльності, для опису якої в кожному конкретному випадку необхідно виділити такі її основні характеристики:

- проблеми (завдання), що доводиться вирішувати фахівцеві у сфері професійної діяльності;
- типи діяльності, тобто способи чи прийоми, за допомогою яких вирішуються сформульовані завдання;
- функції, тобто узагальнені характеристики основних обов'язків фахівця, виконуваних відповідно до вимог професії;
- шляхи вирішення виділених проблем чи завдань;
- знання теоретичного чи прикладного характеру, якими оперує у своїй діяльності фахівець;
- уміння і навички, за допомогою яких досягаються бажані результати;

– якості (індивідуально-типові параметри) особистості, що забезпечують успішність дій в обраній сфері;

– ціннісні орієнтації та настанови [3, с. 83].

Поділяючи в цілому позицію попереднього автора, Л. Макарова і В. Соколов пропонують уявляти модель фахівця у вигляді його кваліфікаційної характеристики як опис об'єктивних вимог, виконання яких дозволить йому успішно вирішувати свої професійні завдання [1, с. 28]. При цьому, сформулювавши основні розходження між професіограмою і кваліфікаційною характеристикою, автори єдині в думці, що професіограма переважно описує соціально-економічні, санітарно-технічні, психологічні й інші особливості професії. На відміну від неї, кваліфікаційна характеристика, мета розробки якої – підвищення ефективності планування підготовки фахівців, розглядає не професію чи спеціальність, а носія цієї спеціальності певного рівня кваліфікації. Зокрема, В. Соколов називає як базові характеристики згаданих моделей:

– вимоги до особистості фахівця (знання, уміння, навички; професійні якості і здібності; психофізичні якості й особливості; настанови, ціннісні орієнтації; рівень професійної компетентності);

– вимоги до його професійної діяльності (проблеми, завдання, рівень діяльності, види діяльності, технології, методи і прийоми в діяльності, функції) [4, с. 67].

Як бачимо, викладене вище з необхідністю орієнтувало розпочати дослідницький пошук з визначення ролі й місця професійного світогляду перекладача в напрямі конкретизації моделі його особистості та професійної діяльності. Для цього треба було встановити як перелік професійних обов'язків перекладача, що з'єднує в єдине ціле посадові, компетентнісні й особистісні компоненти, так і вимоги, що ставляться до його особистості й діяльності з боку професії.

Зокрема, починаючи послідовний виклад матеріалу, отриманого в процесі теоретичного аналізу наукової літератури, відзначимо, що серед посадових обов'язків перекладача в першу чергу автори виділяють такі:

– перекладач повинний вміти зберігати таємницю службової інформації і не забувати про те, що він несе кримінальну, матеріальну і моральну відповідальність за порушення професійної етики;

– перекладач повинний мати почуття патріотизму, з гідністю і чесно представляти свою країну під час роботи за рубежом;

– перекладач повинний одягатися відповідним чином, дотримуватися субординації, сумлінно виконувати свої обов'язки, додержуючись етикету під час прийому, обіду і після роботи;

– перекладач повинний враховувати культурологічні особливості партнерів за іншомовною комунікацією, додержуватися певних правил і законів, що виробило саме життя. Під час роботи з іноземною делегацією, що має свого перекладача, не заважати йому/їй, не виправляти і не допомагати перекладачеві, якщо про це не просять. Кожен перекладач працює зі своєю делегацією;

Як вимоги, що ставляться до компетентності перекладача, автори вважають за необхідне виділити той набір його кваліфікаційних характеристик, у яких його професійна культура і професійна майстерність виступали б як єдине ціле. У даному аспекті перекладач, як мінімум, повинний бути:

– професіоналом, який має високий рівень професійного світогляду, мислення і культури, що передбачають наявність як загальної освіченості та всебічної ерудиції, так і спеціальної підготовки;

– творцем і організатором іншомовного комунікативного середовища з позицій доцільності;

– мати культуру іншомовного спілкування і мови.

Вивчення спеціальної літератури засвідчило, що основними професійними завданнями діяльності сучасного перекладача як особливого типу фахівця, закріпленими в його посадових інструкціях, є такі, котрі передбачають прояв його активності з:

– здійснення перекладу наукової, технічної, суспільно-політичної, економічної й іншої спеціальної літератури, патентних описів, нормативно-технічної і товаросупроводжувальної документації, матеріалів листування із зарубіжними організаціями, а також матеріалів конференцій, нарад, семінарів та ін.;

– виконання в суворо встановлений термін усних і письмових, повних і скорочених перекладів, забезпечуючи при цьому точну відповідність перекладів лексичному, стилістичному і значеннєвому змісту оригіналів, дотримання установлених вимог стосовно наукових, художніх і технічних термінів і визначень;

– здійснення редагування іноземних перекладів;

– підготовки анотацій і рефератів іноземної літератури і науково-технічної документації;

– участі у складанні тематичних оглядів по зарубіжних матеріалах;

– проведення роботи з уніфікації термінів, удосконалення понять і визначень за тематикою перекладів по відповідних галузях науки, техніки чи народного господарства, обліку і систематизації виконаних перекладів, анотацій, рефератів;

– ведення ділового листування, складання необхідної документації, рекламування продукції, що випускається, рідною та іноземними мовами.

У зв'язку з цим перекладач, починаючи реалізацію завдань своєї професійної діяльності, повинний:

- бути підготовленим до активної творчої професійної і соціальної діяльності, яка забезпечує його успішне функціонування у соціально-політичних, економічних і інформаційно-технологічних умовах, що швидко змінюються;

- вміти адекватно оцінювати суспільно-політичні процеси, що відбуваються в суспільстві, проблеми і тенденції світового суспільного розвитку, місце і роль у них своєї професійної діяльності;

- знати основи вітчизняної і світової культури, різнопредметні галузі сфери професійної комунікації;

- досконало володіти письмовою й усною державною мовою, грамотною і розвиненою мовою, вміти використовувати дві іноземні мови у своїй роботі, причому однією з них володіти вільно як на практичному, так і на теоретичному рівні;

- мати позитивний досвід роботи в колективі, навички з прийняття професійно важливих рішень, з урахуванням їхнього соціального, економічного й іншого наслідків, вимог етики і права;

- вміти мислити діалектично, аргументовано відстоювати свою точку зору;

- виявляти потреби у своєму постійному духовному, фізичному і професійному саморозвитку.

Як закономірний наслідок, перекладач з вищою професійною освітою, згідно з професіограмою, повинний задовольняти таким вимогам професії:

- мати високий рівень розвитку професійного світогляду і теоретичного мислення, здатність співвідносити понятійний апарат вивчених дисциплін з реальними фактами і явищами професійної діяльності, умінням творчо використовувати теоретичні положення для вирішення практичних професійних завдань;

- володіти системою науково-теоретичних уявлень про мовну систему як цілісного, історично сформованого функціонального феномена, соціальну природу мови, роль мови в житті суспільства; про зв'язок мови, історії і культури народу, про функціонування і місце культури в суспільстві, національно-культурній специфіці країн досліджуваної мови і своєї країни;

- практично володіти системою вивчених іноземних мов і принципами її функціонування стосовно різних сфер мовної комунікації, розуміти особливості міжкультурної, міжособистісної і масової комунікації, мовного впливу;

- мати достовірну оцінку якості своєї професійної діяльності в системі виконання трудових обов'язків разом з іншими людьми, взаємодії з ними, у процесі регулювання своєї та їхньої діяльності [5, с. 15–26].

ЛІТЕРАТУРА

1. Макарова Л.Н. Преподаватель высшей школы: Индивидуальность, стиль, деятельность / Л. Н. Макарова : [монография] : в 2 ч. – М. : МГПУ, 2000. Ч. 2. – 142 с.
2. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика / Я. И. Рецкер / Доп. и коммент. Д.И. Ермолович. – М. : Р. Валент, 2004. – 240 с.
3. Смирнова Е. Э. Становление специалиста / Е. Э. Смирнова. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1989. – 136 с.
4. Проектирование и диагностика качества подготовки преподавателя / [Соколов В.М., Захарова Л.К., Соколова В.В., Гребенев И.В.]. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 1994. – 160 с.
5. Суходольский Г. В. Основы психологической теории деятельности / Г. В. Суходольский. – Л., 1988. – 403 с.

*О. Ю. Таланова,
преподаватель кафедры перевода и языкознания,
Международный гуманитарный университет*

ВТОРИЧНО-ПРЕДИКАТИВНЫЕ СТРУКТУРЫ КАК ТИП СЛОЖНЫХ НОМИНАТИВНЫХ ЕДИНИЦ

Выдвижение семантики на первое место в лингвистических исследованиях и осознание главной роли предложения в системе языка привели к повышению интереса к семантике предложения, одним из наименее изученных моментов которой является частое несоответствие между формой и содержанием данной синтаксической единицы. Это противоречие находит отражение в существовании предложений, простых с формальной точки зрения, но имеющих сложную семан-